

словесності. Із цією метою разом із однодумцями він підготував до друку та випустив два томи казок і дві збірки пісень.

Через постійні переслідування за свою професійну діяльність Михайло Драгоманов змушений був емігрувати за кордон і в 1876 році оселитися в Женеві. Тут за його ініціативою була створена вільна українська друкарня, де публікувалися збірники та журнали під однойменною назвою «Громада», виходили безцензурні твори українських письменників Тараса Шевченка, Панаса Мирного. У Женеві також, на думку Петра Ротача вийшла основна шевченкознавча праця Михайла Драгоманова «Шевченко, українофіли і соціалізм» (1879 р.), де він окреслив чимало дискусійних питань, визначаючи творчість Тараса Шевченка в контексті загальноєвропейського мислення.

«Таким чином женевський період Михайла Драгоманова – це час його найвищого інтелектуального розвитку і творчих досягнень. Весь його доробок – науковий і літературний був обернений проти колоніальної політики царизму на Україні» [2, 22]. Сказане Петром Ротачем стосується насамперед освітніх ідей. Так, у 1978 році М. Драгоманов виступив на Міжнародному літературному конгресі в Парижі із протестом проти заборони російським царизмом випуску книг українською мовою і, як наслідку, неможливості здійснювати навчання українських дітей рідною мовою.

У кінці восьмидесятих років Петро Ротач писав, що ім'я нашого славетного земляка, на жаль, ще не увінчане тією славою, якої заслуговує, а з чола його досі не знято терновий вінок. «М.П. Драгоманов – гордість України, окраса рідного краю. Свіча його духовності – осяє світанок українського відродження.

Ще за життя заслуживши титул «великої людини», він і залишається таким в історії української культури, яку виводив на європейські обшири, прилучав до світової культури. Цим він дорогий і духовно близький нам сьогодні» [2, с. 26].

Список використаної літератури

1. Ротач П.П. Матеріали до Українського біографічного словника: Літературна Полтавщина. Драгоманов М.П. // Архіви України. – 1965. – №4. – 103 – 104.
2. Ротач Петро Апостол правди і науки. До 150-річчя від дня народження М.П. Драгоманова. – Гадяч: Б.в., 1991. – 28 с.
3. Ротач Петро. Розвіяні по чужині: полтавці на еміграції: Короткий біобібліографічний довідник. – Полтава: Верстка, 1998. – 164 с.
4. Ротач П.П. Полтавська Шевченкіана: Спроба обласної (крайової) Шевченківської енциклопедії. У двох книгах: Кн. 1. А – К. – Полтава: Дивосвіт, 2005. – 432 с.
5. Ротач П. П. Перебіг літ і подій / уряд. Сергій Козак. – К.: Літ. Україна, 2015. – 68 с.
6. Степаненко М.І. Ротач Петро Петрович. Реабілітовані історією. Полтавська область. Науково-документальна серія книг. – Кн.5. – Київ – Полтава: Оріяна, 2007. – С. 494 – 506.

Тетяна Кобилянська

ВЗАЄМОДІЯ ШКОЛИ І СІМ'Ї ПІДЛІТКА ТА РОБОТА МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА ІЗ СІМ'ЯМИ ПІДЛІТКІВ: ТОЧКИ ДОТИКУ

У науково-педагогічній літературі з питань взаємної роботи школи (психолога) і сім'ї (батьки, діти) використовується синонімічний ряд: «взаємодія», «взаємодія школи та сім'ї підлітка», «робота психолога із сім'ями підлітків».

На *філософському рівні* обґрунтовується, що взаємодія є процесом впливу різних об'єктів один на одного, що виявляє їх взаємну обумовленість, зміну стану, породження одним об'єктом іншого в рамках співвіднесення причин і наслідків [3, с.37].

Цей процес здійснюється у певних рамках і має певні характеристики (дві або більше сторін взаємодії, зміст, залежний від природи його компонентів) і структуру (початок, ряд етапів, закінчення). Суб'єкти взаємодії, вступаючи у взаємні відносини, впливають один на одного і в ході цього змінюються.

На психологічному рівні виявляються зв'язки і відносини між взаємодіючими суб'єктами, які виникають у результаті впливу, що інтерпретується з позицій причин і наслідків і є однією з форм різноманітних зв'язків суб'єктів [2, с.44].

Психологічні умови процесу взаємодії школи та сім'ї, на погляд М. Недвецької, характеризуються суб'єктивною оцінкою якості педагогічної взаємодії основними його суб'єктами. При цьому оцінюються: зусилля, витрачені обома сторонами (психологами і батьками), мотивація суб'єктів, відповідність результату їх потребам, очікуванням [4, с.89].

Основу ефективної взаємодії з психологічної точки зору складають спільність інтересів, єдність цілей і дій. Кожна зі сторін взаємодії має свою сукупність інтересів, що складається з ряду елементів. До характеристик взаємодії відносяться цілеспрямованість і наявність суспільних форм діяльності.

Отже, взаємодії психолога з сім'єю підлітків передують вплив на батьків, в основі якої знаходиться знання психолога про навченість і вихованість дітей. Вплив на батьків починається з повідомлення їм інформації про дітей, яка містить відомості про зв'язок і відносини учнів зі світом, з людьми, з однокласниками. О. Акмаєва зазначає, що мова йде про повідомлення інформації, а не просто про інформацію [1, с. 46].

Автор зазначає, що в рамках гуманістичної парадигми освіти мова йде не просто про вплив психолога на батьків, а про переконливий вплив, який спрямований на те, щоб людина внутрішньо погодилася з певними положеннями, усвідомила їх істинність і обґрунтованість, їх суспільну і особисту цінність, прийняла їх як основу для керівництва своїми діями [1, с. 47].

Наступним важливим моментом взаємодії психолога з батьками як впливу на них є наявність опосередкованої ланки, якою є цінності, відносини, діяльність підлітка. Вплив психолога на батьків обумовлена особистістю підлітка і його діяльністю. У зв'язку з цим важливо відзначити, що в рамках гуманістичної парадигми освіти на перший план виходить моральний вплив, а підліток як опосередкована ланка є цінністю. Проте, незважаючи на те, що вплив психолога на батьків обумовлений діяльністю підлітків, а його підґрунтя знаходиться в сфері діяльності психолога – це означає, що психологічний вплив вторинний по відношенню до педагогічної діяльності.

Термін «взаємодія» в соціальному плані розглядається О. Кожуровою як форма соціальних комунікацій або спілкування двох осіб або спільнот, в якій систематично здійснюється їх вплив один на одного, реалізується соціальна дія кожного з партнерів, досягається пристосування дій одного до дій іншого, спільність у розумінні ситуації, сенсу дій і певний ступінь солідарності або згоди між ними. У той же час, сім'я і освітня установа є соціальними інститутами, що вивчаються на макрорівні, де вони пов'язані з ринком робочої сили, законодавчої сили, законодавчою системою і системою суспільних класів. Звідси автор під взаємодією школи і сім'ї в сфері виховання розуміє систему особливих взаємопов'язаних компонентів: мети, принципів, змісту, форм і механізмів, реалізація яких різними суб'єктами, які представляють інтереси школи і сім'ї, приводить до зростання виховних можливостей [3, с. 123].

На педагогічному рівні процес взаємодії науковці (О. Акмаєва, Ю. Генварева, О. Кожухова) розглядають як цілеспрямований взаємообмін і взаємозбагачення змістом діяльності, досвідом, емоціями, установками, різними позиціями.

«Педагогічну взаємодію» О. Акмаєва розглядає як складний процес, що складається з безлічі компонентів – дидактичних, виховних і соціально-педагогічних взаємодій, при цьому воно обумовлено і опосередковано навчально-виховною діяльністю, цілями навчання і виховання [1, с.84].

Педагогічна взаємодія Ю. Генваревою розглядається як процес індивідуальний (між вихователем і вихованцем), соціально-психологічний (взаємодія в колективі) і як інтегральний (об'єднує різні виховні впливи в конкретному суспільстві). Наслідком педагогічної взаємодії є взаємні зміни в поведінці, діяльності і ставленні [2, с. 48].

Отже, основними характеристиками взаємодії дослідники вважають: взаємопізнання, взаєморозуміння, взаємовплив, сумісність. При цьому автори розуміють, що взаємодія сторін – це не самоціль, а найважливіший засіб, спосіб успішного вирішення поставлених освітньо-виховних і розвиваючих завдань.

Нам видається, що взаємодія психологів, батьків, підлітків здатна стати позитивним моментом в досягненні цілей успішного виховання підлітка при дотриманні загальних принципів взаємодії і розуміння того, що кожна людина, тим більше сім'я, соціальне середовище мають право на власну позицію в питаннях виховання. Виховання, підготовка підлітка до самостійного життя розглядається як інтегративна якість особистості, що визначає доцільне розкриття і використання підлітком своїх можливостей, спрямованих на досягнення особистісних цілей.

Таким чином, можна припустити, що система сприяння вихованню і розвитку підлітка повинна розглядатися як структурна цілісність, що включає єдність цілей, способів, результатів самореалізації особистості, і як процесуальна система, що представляє собою єдність виховної діяльності і розвитку особистості через добровільні і взаємозацікавлені відносини, що призводять до підвищення їх виховного потенціалу.

У логіці дослідження розглядаємо взаємодію сім'ї і школи, спрямовану на виховання, розвиток і самореалізацію підлітка. За робоче визначення приймаємо таке: взаємодія школи та сім'ї підлітка - гуманістично-орієнтований педагогічний процес, побудований на циклічній, причинній залежності, при якій діяльність суб'єктів виступає як інтегруючий фактор, що забезпечує ефективність виховання, розвитку і самореалізації підлітка, що визначає усвідомлене, доцільне розкриття і використання ним своїх можливостей і здібностей спрямованих на досягнення особистісних цілей, планів.

При розкритті терміну «робота майбутнього психолога із сім'ями підлітків» маємо на увазі вміння реалізувати такі напрями цієї діяльності: діагностичний, корекційний, профілактичний, просвітницький.

Робота з сім'єю може проводитися як за запитом, так і за показаннями. Цей поділ умовний, оскільки значною мірою залежить від того, хто є замовником. Замовником може бути особа або група осіб, які звернулися за допомогою.

Робота за запитом ведеться тоді, коли в якості замовника виступає окрема людина, що зазнає особисті труднощі. Це може бути будь-хто з членів сім'ї (наприклад: підліток, який не може знайти спільної мови з батьками; батько, незадоволений поведінкою дитини) або фахівець, безпосередньо пов'язаний з родом своєї діяльності з ким-небудь з членів сім'ї, найчастіше з дитиною (наприклад: учитель, який відчуває складності при навчанні дитини).

Робота за показаннями, як правило, проводиться на замовлення будь-яких соціальних служб або структур (адміністрація школи, комісія у справах неповнолітніх тощо). В якості замовника тут виступає офіційна особа або група осіб, які можуть бути безпосередньо не пов'язані з конкретною сім'єю і звернення яких до фахівців є частиною виконання ними своїх функціональних обов'язків. При цьому вони не відчувають особистих труднощів і не залучені в ситуацію емоційно (наприклад, адміністрація школи ставить питання про доцільність навчання дитини в даній школі, оскільки дитина постійно порушує дозволена поведінку).

Незалежно від того, хто є замовником, надання психолого-педагогічної допомоги сім'ї має на увазі роботу з різними людьми. Зусилля психологів можуть бути спрямовані на дітей, батьків, сім'ю в цілому як систему. Найбільш часто за допомогою до спеціалістів, які працюють з сім'єю, звертаються з приводу дітей. Робота з дитиною може вестися і за показаннями, і за запитом.

Робота і за показаннями, і за запитом починається з діагностики. В діагностичному напрямі роботи з дитиною умовно можна виділити деякі завдання, які найбільш часто зустрічаються, до виконання яких повинні бути готові майбутні психологи: контроль розвитку дитини, виявлення проблемних зон нормального розвитку дитини, виявлення патологічного розвитку дитини, виявлення проблем, пов'язаних з аномальним розвитком дитини.

Діагностуються найчастіше особистісні особливості, рівень розвитку пізнавальних функцій і рівень сформованості певних навичок. Дані можуть надаватися батькам і фахівцям, що працюють з дитиною, для вибудовування стратегії педагогічної або лікувальної роботи з дитиною, а також психологам, педагогам-психологам та соціальним педагогам для просвітницької та корекційної роботи з батьками і фахівцями.

Профілактична робота з дитиною найчастіше проводиться за показаннями – на підставі даних, отриманих з діагностики. Завдання профілактики – запобігання хворобливих станів. Можна говорити про те, що планова діагностична робота ведеться саме з метою правильної побудови профілактичної роботи.

Корекційні психологічні впливи на дітей (психологічна допомога дітям) здійснюються як за запитом, так і за показаннями або результатами діагностики. В даний час в якості двох основних показань для психологічної допомоги дітям називають виникнення кризової життєвої ситуації (розпад сім'ї, госпіталізація, неуспішність у школі тощо.) або грубий розлад поведінки (страхи, агресивність, злодійство, брехливість тощо) [5, с.36].

Проведений аналіз роботи психолога із сім'ями підлітків дав можливість сформулювати ключове поняття «робота майбутнього психолога із сім'ями підлітків» під якою розуміємо процес, побудований на циклічній, причинній залежності, при якій діяльність психолога виступає як інтегруючий фактор, що забезпечує ефективність виховання, розвитку й самореалізації підлітка за

усіма напрямми (діагностика, просвіта, профілактика, корекція), що здійснюються за запитом або за показаннями для доцільного розкриття і використання особистісних можливостей і здібностей підлітка, досягнення ним особистісних цілей і планів.

Ефективність здійснення роботи майбутніх психологів із сім'ями підлітків залежить від багатьох факторів, в тому числі від ефективної взаємодії школи і сім'ї підлітків.

Список використаної літератури

1. Акмаева Е. А. Формирование готовности будущего учителя к педагогическому взаимодействию с родителями: дис. ... канд. пед. наук. Самара, 2008. 240 с.
2. Генварева Ю. А. Взаимодействие семьи и школы как фактор самореализации подростка: дис. ... канд. пед. наук. Оренбург, 2010. 210 с.
3. Кожурова О. Ю. Социальное партнерство школы и семьи как фактор повышения их воспитательного потенциала: дис. ... канд. пед. наук. Москва, 2011. 227 с.
4. Недвецкая М. Н. Управление качеством педагогического взаимодействия школы и семьи: дис. ... д-ра пед. наук. Москва, 2009. 383 с.
5. Сахапова Э. И. Формирование готовности к работе с семьей у будущих педагогов-психологов: дис. ... канд. пед. наук. Казань, 2006. 230 с.

Максим Сайбеков

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

ІСИДОРОМ СЕВІЛЬСЬКИМ

Анотація. У даній статті розглянуто процес організації навчально-виховного процесу Ісидором Севільським, а також проаналізовано реалізацію на практиці «метою Ісидора» у навчальній.

Ключові слова: *Ісидор Севільський, Середньовіччя, «Темні віки» енциклопедизм, знання, читання, книга, підручник освіта, культура.*

Актуальність. В епоху «Темних віків», через постійні війни, освічених людей ставало все менше, миряни були вже не в змозі осягнути не тільки «дух», а й «букву» Письма. Церква усвідомлювала необхідність в освічених священиках. У 527 р Собор в Толедо (Іспанія) створює єпископську школу для кліриків, яких треба було вчити читати Писання, тлумачити його зміст, співати церковні гімни, чинити таїнства.

Постали важливі питання: хто вчитиме, хто організує навчальний процес, хто виховає освічену людину?

Лише церква у той час мала засоби і можливість відкривати заклади освіти, а клірики були носіями античних традицій та культури, оскільки безпосередньо читали джерела латиною та грецькою, тому знали всі тонкощі роботи з текстами.

У вестготській Іспанії серед придворних було чимало освічених, для яких і склав свою знамениту енциклопедію «Етимологію» Ісидор, єпископ Севільський (бл. 570-636).

Ісидору Севільському належить честь вченого, який зібрав воедино величезний обсяг знань, які дісталися у спадок його епосі, йому вдалося згрупувати їх у фундаментальну енциклопедичну працю. Його цікавило все, в тому числі питання виховання і навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед досліджень із проблеми піднесення культури в часи «варварських» відроджень займає вивчення творчості й особистого внеску в формування середньовічної філософії й системи освіти видатного просвітника Вестготського відродження Ісидора Севільського. Йому присвячені праці В.І. Уколової, А.В. Корсунського, С.С. Аверінцева, М.М. Болгова, В.Н. Дряхлова, В.В. Єфименко, Л.А. Харитонова, А.А. Фортунатова, А.А. Сванідзе, В.І. Мажуга. У їхніх дослідженнях відтворюється загальна картина розвитку Вестготської Іспанії у складі однієї з перших варварських імперій та передумови початку культурного піднесення [8].

Питання еволюції середньовічної культури й освіти, зародження педагогічної думки в добу раннього Середньовіччя, їх трактування представниками школи «Анналів» стало предметом дослідження праці О.Я. Гуревича, О.Ю. Белякової, Ф.Ф. Зелінського, Л.П. Карсавіна, О.П. Корякіної [4].